حراج کلاسیک تهران: روایت آثار کهن در میدان اقتصاد هنر
روزنامه شرق
۷ اسفند ۱۴۰۳ ۰۵:۰۰
بیست‌ودومین دوره حراج تهران در تاریخ ۲۶ بهمن ۱۴۰۳ با تمرکز بر هنر کلاسیک و سنتی ایران برگزار شد. در این رویداد، ۹۹ اثر هنری شامل ۶۹ نقاشی، ۱۰ تابلو خوشنویسی، ۹ مجسمه و آثار فلزی قلمزنی، شش نسخه خطی و شش قالی تصویری به نمایش درآمد که در نهایت ۸۴ اثر به فروش رسیدند.

حراج کلاسیک تهران: روایت آثار کهن
در میدان اقتصاد هنر
روزنامه شرق
مریم اسفندیاری - پژوهشگر هنر و فرهنگ
بیست‌ودومین دوره حراج تهران در تاریخ ۲۶ بهمن ۱۴۰۳ با تمرکز بر هنر کلاسیک و سنتی ایران برگزار شد. در این رویداد، ۹۹ اثر هنری شامل ۶۹ نقاشی، ۱۰ تابلو خوشنویسی، ۹ مجسمه و آثار فلزی قلمزنی، شش نسخه خطی و شش قالی تصویری به نمایش درآمد که در نهایت ۸۴ اثر به فروش رسیدند. مجموع فروش این دوره به ۲۲۴میلیاردو ۷۱۹ میلیون تومان رسید (معادل حدود ۴.۵ میلیون دلار) که نشان‌دهنده استقبال گسترده مجموعه‌داران و علاقه‌مندان به هنر ایرانی است. اگرچه این میزان همچنان فاصله درخور توجهی با قابلیت‌های بالقوه بازار هنر ایران و میزان فروش در حراج‌های مشابه بین‌المللی دارد، ولی حواشی گاهی غیرحرفه‌ای، روند رشد و شکوفایی آن را نیز کندتر هم می‌کند (کریستیز در سال ۲۰۲۳ بیش از ۵.۷ میلیارد دلار فروش داشته که بخش عمده آن فروش آثار کلاسیک بوده است)
حراج تهران در سال ۱۳۹۱ با هدف ایجاد بستری شفاف و حرفه‌ای برای خرید و فروش آثار هنری ایرانی راه‌اندازی شد. این رویداد که به صورت سالانه برگزار می‌شود، به دو بخش حراج هنر معاصر و مدرن ایران و حراج هنر کلاسیک و سنتی ایران تقسیم شده است. در سال‌های گذشته، حراج تهران به یکی از بزرگ‌ترین رویدادهای بازار هنر ایران تبدیل شده و توانسته رکوردهای فروش متعددی ثبت کند. این حراج نقش مهمی در رونق اقتصاد هنر، معرفی هنرمندان ایرانی و جلوگیری از خروج آثار ارزشمند ایفا کرده است.

بازطرح این حقیقت که برگزاری چنین حراج‌هایی نقش بسزایی در شفافیت و رونق معاملات هنری ایفا می‌کند، خود مأموریتی برای همه فعالان عرصه هنر ایران است. حراج تهران حتی بیش از بسیاری از نهادهای هنری فعال و حرفه‌ای جهان، با ارائه اطلاعات دقیق درباره آثار، هنرمندان و قیمت‌های پیشنهادی، بستری شفاف و خوانا برای خریداران و فروشندگان فراهم کرده است. این امر با مقایسه میان سیستم‌های نظارتی و معاملاتی میان این حراج و حراج‌های دیگر، ابعاد شایان تأملی را مشخص می‌کند.

علاوه‌براین، حراج‌های داخلی مانند حراج تهران می‌توانند از خروج آثار ارزشمند هنری جلوگیری کنند. با ایجاد بازاری پویا و فعال در داخل کشور، هنرمندان و مالکان آثار تمایل بیشتری به عرضه آثار خود در این حراج‌ها پیدا می‌کنند. این امر نه‌تنها به حفظ میراث فرهنگی و هنری کشور کمک می‌کند، بلکه از مهاجرت آثار به بازارهای خارجی و کاهش دسترسی داخلی به این گنجینه‌های هنری نیز جلوگیری می‌کند. در حراج‌های بزرگی مانند کریستیز، بونامز و ساتبیز، بارها آثار تاریخی از خاورمیانه و سایر تمدن‌های کهن به فروش گذاشته شده است (در سال ۲۰۲۳، مجموع فروش این سه حراج‌خانه به ۵۷ میلیون دلار در بخش هنرهای اسلامی رسید) و علاوه‌بر مناقشات، دریغ و حسرت کشورهای مبدأ این آثار را به همراه داشته است و در این میان، وجود آثار ایرانی در این حراج‌ها به معنای خروج این گنجینه‌ها از کشور و دسترسی محدودتر علاقه‌مندان داخلی به آنهاست.

برگزاری حراج‌هایی مانند حراج تهران، با تمرکز بر هنر ایرانی، نه‌تنها به حفظ و ترویج مجموعه‌داری این آثار در داخل کشور کمک می‌کند، بلکه به مجموعه‌داران و علاقه‌مندان داخلی امکان می‌دهد به‌راحتی و با اعتبارسنجی مشخصی به این آثار دسترسی داشته باشند. هنر کلاسیک با فرهنگ و سلیقه ایرانیان هم‌خوانی بیشتری دارد و به تداوم و پویایی بازار هنر در داخل کشور منجر می‌شود. حراج کلاسیک به عنوان اولین دوره اجرای آن می‌تواند نویدبخش گسترش رویکردهای متنوعی در برگزاری پروژه‌ها هنری ایران که موجب توسعه این صنعت و بازار خلاق می‌شود، باشد.

یکی از چالش‌های مهم در مسیر برگزاری چنین حراج‌هایی، مخالفت‌ها و مداخلات برخی نهادهای دولتی و فرهنگی است. سازمان میراث فرهنگی و نهادهای مرتبط، بارها نگرانی‌هایی درباره فروش آثار تاریخی و میراثی ابراز کرده‌اند. این نگرانی‌ها اگرچه در مواردی قابل درک است، اما پرسش اینجاست که آیا این نهادها تمهیدات بهینه‌تر و راهکارهای مدیریتی بهتری برای حفظ و عرضه آثار هنری دارند یا صرفا با حاشیه‌سازی و کارشکنی، مانع نقش‌آفرینی بخش خصوصی در این حوزه می‌شوند؟ اگر واقعا دغدغه حفاظت از میراث فرهنگی مطرح است، بهتر است به‌جای جلوگیری از برگزاری حراج‌های قانونی و شفاف، مکانیسم‌هایی برای ثبت، نظارت و کنترل صحیح این حراج‌ها طراحی شود. شفافیت بیشتر، قیمت‌گذاری منصفانه، نظارت دقیق بر منشأ آثار و ایجاد قوانینی برای جلوگیری از خروج غیرقانونی آثار می‌تواند به عنوان راه‌حل‌های بهینه پیشنهاد شود. اما اگر مخالفت‌ها صرفا به دلیل ناتوانی بخش دولتی در مدیریت بازار هنر باشد، نتیجه‌ای جز رکود و قاچاق غیررسمی آثار در پی نخواهد داشت.

حراج تهران با ایجاد بستری که تلاش می‌کند حرفه‌ای‌تر و پویاتر باشد، می‌تواند با جلوگیری از خروج آثار ارزشمند، سازگاری با فرهنگ ایرانی و تمرکز بر هنر بومی، نقشی کلیدی در تقویت و توسعه بازار هنر ایران ایفا کند. در شرایطی که هنر ایرانی در سطح بین‌المللی با تقاضای بالایی روبه‌روست، برگزاری چنین حراج‌هایی یک ضرورت است و تقویت آن ضروری‌تر. بااین‌حال، برای موفقیت بیشتر این حراج‌ها، همکاری نهادهای فرهنگی، هنری، متولی و قانون‌گذار، طراحی سازوکارهای نظارتی هوشمندانه و ارائه راهکارهای مدیریتی کارآمد و روزآمد ضروری است.